

การเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม

เสกข์ วงศ์พิพันธ์

สาขาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อีเมล: sake.wongpipan@sg.swu.ac.th

Received : June 2, 2021 Revised : August 30, 2021

Accepted : December 20, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังการให้คำปรึกษากลุ่ม 3) เพื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกใช้ในการศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 356 คน ได้จากการสุ่มแบบชั้นภูมิ กลุ่มที่สองใช้ในการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคม จำนวน 16 คน พิจารณาจากนักเรียนที่มีคะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และสมัครใจเข้าร่วมโปรแกรม แล้วใช้การสุ่มอย่างง่ายเพื่อเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบวัดการตระหนักรู้ทางสังคม และ 2) โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) การตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านการให้ความสนใจผู้อื่นที่อยู่ในระดับปานกลาง 2) หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการตระหนักรู้ทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการตระหนักรู้ทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : การให้คำปรึกษากลุ่ม, การตระหนักรู้ทางสังคม, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ENHANCEMENT OF SOCIAL AWARENESS OF SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS THROUGH GROUP COUNSELING

Sake Wongpipan
Graduate Student of Master of Education
Srinakharinwirot University
Email: sake.wongpipan@g.swu.ac.th

Abstracts

The purposes of this study were 1) to investigate social awareness of senior high school students 2) to compare social awareness of senior high school students before and after participating in terms of group counseling and 3) to compare the social awareness of senior high school students between the experimental group and the control group. The sample was divided into two groups. The first group was used in the social awareness study of three hundred and fifty six senior high school students obtained from stratified random sampling. The second group was used to enhance social awareness, which considered of sixteen students with a score lower than 25th percentile and who voluntarily participated in the program then simple random to be the experimental group and the control group, each group consisted of eight students. The research instruments were 1) a social awareness scale and 2) a group counseling program to enhance social awareness. Data were analyzed using mean, standard deviation and t-test. The results of this study were as follows: 1) The total and each components of social awareness of senior high school students was at a high level and only the attunement of others was at moderate level; 2) The social awareness of experimental group after the experiment was significantly higher than before the experiment at a level of .01 and 3) The social awareness of experimental group after the experiment was significantly higher than that of the control group at a level of .01

Keywords: Social awareness, Group counseling, Senior high school students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคม คือ การพัฒนาเยาวชน เพราะการพัฒนาเยาวชนเปรียบเสมือนการสร้างครอบครัว ตัวอย่างเช่น การอบรม การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการสร้างความร่วมมือในระหว่างสมาชิกกันเองเพื่อก้าวเข้าสู่การขยายตัวไปในกลุ่มใหญ่ของสังคมโดยรวมในท้ายที่สุด (จินตนา อุดม, หะริน สัจเจย์, นงนุช ไพบุลย์รัตนานนท์, & ไพโรจน์ บุตรชีวิน, 2559) ซึ่งกระบวนการปลูกฝังและส่งเสริมเด็กให้เกิดความสามารถในด้านต่าง ๆ ถือเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กเกิดการตระหนักรู้ในตนเอง สามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เกิดการสนใจในตนเอง มีทักษะทางสังคม และสามารถหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติและมีความสุข ซึ่งการตระหนักรู้ทางสังคมเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อที่จะให้เด็กและเยาวชนสามารถนำไปปรับใช้และพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ (Ai Choo Ong & Gary D. Borich, 2006)

การตระหนักรู้ทางสังคม เป็นกระบวนการรู้คิดของบุคคล เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้เกี่ยวกับผู้อื่นในสังคม จะรวมถึงการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ความเข้าใจสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะที่อยู่กับบุคคลอื่นในสังคมและอีกทั้งยังสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ ซึ่งประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (Primal Empathy) การให้ความสนใจผู้อื่น (Attunement) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Accuracy) และการรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) (Goleman, 2006) และการตระหนักรู้ทางสังคมยังเป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นในสังคม (Collaborative for Academic Social and Emotional Learning, 2015) แต่ถ้าบุคคลที่มีความบกพร่องหรือขาดทักษะด้านการตระหนักรู้ทางสังคมนั้น พฤติกรรมการแสดงออกอาจจะไม่แตกต่างจากบุคคลทั่ว ๆ ไป แต่อาจจะขาดทักษะการรับรู้และการเข้าใจผู้อื่น ขาดทักษะการรู้คิดทางสังคม ส่งผลให้บุคคลขาดการคิดทบทวนไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ อีกทั้งบุคคลอาจจะไม่สามารถเข้าใจความคิดความรู้สึกรวมถึงการแสดงออกหรือพฤติกรรมของผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้บุคคลที่ไม่สามารถรับรู้ มีความบกพร่องหรือขาดการตระหนักรู้ทางสังคม จะขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ขาดทักษะและไหวพริบในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Shaffer, 2000 citing Selman, 1976) ส่วนบุคคลที่มีการตระหนักรู้ทางสังคมจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรับรู้บุคคลอื่นในสังคม มีความสามารถในการรับรู้อารมณ์ และความรู้สึกของบุคคลอื่น เข้าใจสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในขณะที่อยู่กับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างถูกต้อง บุคคลที่ขาดทักษะด้านการตระหนักรู้ทางสังคมนั้น จะขาดการรับรู้และการเข้าใจทางสังคม และขาดความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ทำให้บุคคลไม่สามารถแสดงพฤติกรรมต่อบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้การพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่ามีผู้ได้ศึกษาและทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมไว้ อาทิ พัชราภรณ์ ศรีสวัสดิ์ (2550) ศึกษา การสร้างโมเดลเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมของวัยรุ่นไทย พบว่า โมเดลการให้คำปรึกษากลุ่มมีผลให้การตระหนักรู้ทางสังคมของวัยรุ่นไทยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรีสม์ คังคา (2552) ที่ทำการวิจัย ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการตระหนักรู้ทางสังคม ของนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่พักในหอพักมหาวิทยาลัย โดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้สมาชิกได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อที่จะรู้จักตนเองได้ รับข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อน

สมาชิก รวมถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ รับการยอมรับความเห็นอกเห็นใจจากเพื่อนสมาชิกด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข และช่วยชี้ให้เห็นแนวทางในการพัฒนา อันจะนำไปสู่การพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมได้ในที่สุด จากเอกสารและงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมมักจะให้ความสำคัญกับกลุ่มวัยรุ่น ดังแนวคิดพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก ที่ได้กล่าวว่า พัฒนาการในช่วงวัยรุ่นในระดับของจริยธรรม ระดับที่ 2 เป็นระดับมีจริยธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เป็นการให้เหตุผลทางจริยธรรมของวัยรุ่น โดยจริยธรรมขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) ระยะนี้เด็กและวัยรุ่นเริ่มเข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม โดยประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนเป็นความคาดหวังของครอบครัว เพื่อน หรือสังคม (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2556) และผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ครูประจำชั้น และการสังเกตนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องของตนเอง ขาดความความเห็นอกเห็นใจและการเอาใจใส่ต่อบุคคลรอบข้าง บ่อยครั้งที่มักจะเพิกเฉยต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมักจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกมา ดังนั้นในการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียน ผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการให้คำปรึกษากลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากการให้คำปรึกษากลุ่มเป็นกระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับคำปรึกษาที่มีสภาพปัญหา หรือมีความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาตนเองในทิศทางเดียวกัน โดยผู้ให้คำปรึกษาจะเอื้ออำนวยให้ผู้รับคำปรึกษาได้มีโอกาสสำรวจตนเอง แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น กล้าเผชิญความจริง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่น จริงใจ ให้การยอมรับ และเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการให้คำปรึกษากลุ่มจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้ฝึกทักษะใหม่ ๆ และยังได้ประโยชน์จากการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน การที่สมาชิกอื่น ๆ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้สมาชิกสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้กับปัญหาของตนเองที่มีความคล้ายคลึงกัน จากการสังเกตและเรียนรู้จากสมาชิกคนอื่น ๆ (ศิริบุรณ์ สายโกสม, 2555) สอดคล้องกับแนวคิดของคอเรย์ (Corey, 2013) ที่กล่าวว่า การให้คำปรึกษากลุ่มเป็นกระบวนการระหว่างบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม รวมถึงบรรยากาศของกลุ่มจะมีความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกในกลุ่มจะพัฒนาทักษะในการจัดการปัญหาระหว่างบุคคลที่พวกเขาจะได้นำไปใช้ต่อไปในการจัดการกับปัญหายานอกกลุ่ม

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การให้คำปรึกษากลุ่ม ซึ่งการให้คำปรึกษากลุ่มจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง ด้วยบรรยากาศที่อบอุ่น มีการรับฟังและให้ความสนใจกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือและร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการที่ดีที่สุดของตนเอง เกิดกระบวนการคิดและการตระหนักรู้ จนทำให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังการให้คำปรึกษากลุ่ม

3. เพื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 3,126 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 356 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากนักเรียนที่มีคะแนนแบบวัดการตระหนักรู้ทางสังคมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา และสมัครใจในการเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคม แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง โดยแบ่งออกเป็น

2.1 กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคม จำนวน 8 คน

2.2 กลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคม จำนวน 8 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ การให้คำปรึกษากลุ่ม

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ การตระหนักรู้ทางสังคม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดการตระหนักรู้ทางสังคม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงบ้างไม่จริงบ้าง จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด มีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ จำนวน 26 ข้อ โดยต้องมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .21 – .64 และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ .81

2. โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคม โดยนำรายละเอียดขั้นตอน ทฤษฎี/เทคนิค และวิธีการดำเนินการให้คำปรึกษา ให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทคือ รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์ และอาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล ตรวจสอบรายละเอียดและ

ความถูกต้อง เมื่อเสร็จสิ้นจึงนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.มณฑิรา จารุเพ็ง รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโทหญิง ดร.สุซอรุณ วงษ์ทิม และ อาจารย์ ดร.ภูริเดช พาหุยุทธ์ พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของนิยามศัพท์เฉพาะวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการดำเนินการ ของรายละเอียดของการให้คำปรึกษากลุ่มในแต่ละครั้ง (Index of Consistency : IOC) ซึ่งอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขก่อนการนำไปทดลองใช้ (Try Out)

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะการทดลอง ผู้วิจัยได้ขอและได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ SWUEC/E-G078/2563 จากนั้นเริ่มดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 356 คน ทำแบบวัดการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยนำมาตรวจให้คะแนนการตระหนักรู้ทางสังคม จากนั้นสุ่มนักเรียนที่ได้คะแนนการตระหนักรู้ทางสังคม ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา และมีความสมัครใจเข้าร่วมการทดลองจำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 8 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 8 คน ผู้วิจัยได้ทำการเก็บคะแนนทั้งก่อนการทดลอง (Pretest) และ หลังการทดลอง (Posttest) ผู้วิจัยได้ทำการทดลองโดยการให้คำปรึกษากลุ่มในกลุ่มทดลองจำนวน 10 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที ในช่วงเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน หลังการทดลองผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอีกครั้ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนก่อนและหลังการให้คำปรึกษากลุ่ม
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ t-test for Dependent Samples และ t-test for Independent Samples

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (n = 356)

การตระหนักรู้ทางสังคม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น	3.70	.53	สูง
2. การให้ความสนใจผู้อื่น	3.38	.50	ปานกลาง
3. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	3.81	.49	สูง

4. การรู้คิดทางสังคม	3.65	.50	สูง
รวม	3.63	.37	สูง

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนการตระหนักรู้ทางสังคม ด้านการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นอยู่ที่ 3.70 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .53 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับสูง คะแนนด้านการให้ความสนใจผู้อื่นอยู่ที่ 3.38 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .50 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนด้านการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอยู่ที่ 3.81 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .49 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับสูง และคะแนนด้านการรู้คิดทางสังคมอยู่ที่ 3.65 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .50 ซึ่งแปลผลอยู่ในระดับสูง ภาพรวมของการตระหนักรู้ทางสังคมในทุกด้านมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.63 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ .37 ซึ่งแปลผลได้ว่าคะแนนในภาพรวมของการตระหนักรู้ทางสังคมในทุกด้านอยู่ในระดับสูง

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่ม

ตาราง 2 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม ก่อนและหลังการเข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม

การตระหนักรู้ทางสังคม	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		MD	t	p-value
	(n=8)		(n=8)				
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น	3.20	.99	4.55	.30	1.35	4.97**	.00
2. การให้ความสนใจผู้อื่น	2.20	.44	3.16	.29	.96	5.24**	.00
3. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	2.80	.62	3.38	.29	.58	3.72**	.01
4. การรู้คิดทางสังคม	2.70	.34	3.30	.21	.60	4.85**	.00
รวม	2.69	.48	4.59	.20	1.90	13.60**	.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหลังการให้คำปรึกษากลุ่ม การตระหนักรู้ทางสังคมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การให้ความสนใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรู้คิดทางสังคม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง โดยใช้สถิติ t-test ที่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Independent samples) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 3 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

การตระหนักรู้ทางสังคม	ก่อนการทดลอง				t	p-value
	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม			
	(n=8)		(n=8)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น	3.20	.99	2.70	.68	1.18	.26
2. การให้ความสนใจผู้อื่น	2.20	.44	2.57	.62	1.40	.19
3. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	2.80	.62	3.36	.75	1.61	.13
4. การรู้จักคิดทางสังคม	2.70	.34	2.92	.69	.85	.41
รวม	2.69	.48	2.90	.49	.90	.38

จากตาราง 3 พบว่า การตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง ไม่มีความแตกต่างกันหรือแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยรวมและรายด้าน เห็นได้ว่าทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใกล้เคียงกัน

3.2 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยใช้สถิติ t-test ที่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Independent samples) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 5 การเปรียบเทียบการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

การตระหนักรู้ทางสังคม	หลังการทดลอง				t	p-value
	กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม			
	(n=8)		(n=8)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น	4.55	.30	2.65	.67	7.37**	.00
2. การให้ความสนใจผู้อื่น	3.16	.29	1.84	.46	6.87**	.00
3. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	3.38	.29	2.38	.58	4.40**	.00
4. การรู้จักคิดทางสังคม	3.30	.21	2.27	.41	6.42**	.00
รวม	4.59	.20	2.97	.45	9.25**	.00

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 5 พบว่า การเปรียบเทียบคะแนนการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่มมีคะแนนการตระหนักรู้ทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การให้ความสนใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการรู้คิดทางสังคม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม อภิปรายผลดังนี้

1. การศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลของการศึกษาการศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการตระหนักรู้ทางสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น ด้านการรู้คิดทางสังคม ซึ่งอยู่ในระดับสูง และด้านการให้ความสนใจผู้อื่น ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่แสดงความเป็นตัวของตัวเองและความเข้าใจผู้อื่นโดยมีครอบครัว โรงเรียนช่วยส่งเสริมทำให้เด็กมีความเข้าใจตนเอง และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สอดคล้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมของโคเบิร์ก ที่กล่าวว่า พัฒนาการในช่วงวัยรุ่นในระดับที่ 2 เป็นระดับมีจริยธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เป็นการให้เหตุผลทางจริยธรรมของวัยรุ่นระยะนี้เด็กและวัยรุ่นเริ่มเข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม โดยประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นการคาดหวังของครอบครัว เพื่อนหรือสังคม มีการพัฒนาการทางความคิด (อัชรา เอ็บสุลรี, 2561) ส่วนการตระหนักรู้ทางสังคมด้านการให้ความสนใจผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง คือนักเรียนมีความสามารถในการให้ความสนใจ การฟังผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงเวลาของการค้นหาเอกลักษณ์แห่งตน กับ ความสับสนในบทบาท (Identity vs Identity Diffusion) เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2561) วัยรุ่นต้องการค้นหาตัวเอง จึงอาจทำให้วัยรุ่นใส่ใจตนเองมากกว่าผู้อื่น

2. ผลของการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม

ผลจากการวิจัยการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการให้คำปรึกษากลุ่ม พบว่า หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนมีการตระหนักรู้ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1) หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการตระหนักรู้ทางสังคมสูงกว่าก่อนการให้คำปรึกษากลุ่ม และงานวิจัยในครั้งนี้พบว่า หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการตระหนักรู้ทางสังคมสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2) หลังการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุมมีการตระหนักรู้ทางสังคมแตกต่างกัน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธราภรณ์ ศรีสวัสดิ์

(2550) ที่ทำการศึกษาคณะพระนักรู้ทางสังคมและการสร้างโมเดลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมของวัยรุ่นไทย พบว่า โมเดลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมของกลุ่มทดลอง หลังการทดลองการตระหนักรู้ทางสังคมเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรัมย์ คังคา (2552) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการตระหนักรู้ทางสังคม ของนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่พักในหอพักมหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตมีการตระหนักรู้ทางสังคมโดยรวมหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีการตระหนักรู้ทางสังคมมากกว่านิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการให้คำปรึกษากลุ่มสามารถเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการตระหนักรู้ทางสังคมเป็นรายด้าน พบว่านักเรียนได้รับการเสริมสร้างดังนี้

2.1 การรับรู้อารมณ์ผู้อื่น พบว่า หลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการรับรู้อารมณ์ผู้อื่นสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเลือกใช้แนวคิดเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเกสตัลท์โดยใช้เทคนิคคิด รู้สึก เพื่อให้สมาชิกเห็นความขัดแย้งระหว่างความคิด ความรู้สึกของตนเองที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และเทคนิคการใช้จินตนาการเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อให้สมาชิกรับรู้ว่าถ้าตนเองอยู่ในเหตุการณ์นั้น จะเป็นอย่างไร และผู้อื่นที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นจะเป็นอย่างไร เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่นของนักเรียน สอดคล้องกับคำกล่าวของ พัชราภรณ์ ศรีสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า การจินตนาการสามารถช่วยเพิ่มการตระหนักรู้ในตนเองและการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น

2.2 การให้ความสนใจผู้อื่น พบว่า หลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการให้ความสนใจผู้อื่นสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟังด้วยความเห็นอกเห็นใจของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้สมาชิกทำความเข้าใจความคิดความรู้สึกโดยการฟังอย่างตั้งใจ และเทคนิคการให้กำลังใจของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบแอตเลอร์ เพื่อให้สมาชิกเกิดความมั่นใจและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เพื่อเสริมสร้างการตระหนักรู้ในรูปแบบการสื่อสาร สอดคล้องกับความเชื่อของ แอตเลอร์ ที่ว่า บุคคลที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้จะต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรานึกถึงความรู้สึกผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาความสนใจในสังคมได้ (พัชราภรณ์ ศรีสวัสดิ์, 2561)

2.3 การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พบว่า หลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยใช้แนวคิดเทคนิคของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางโดยใช้เทคนิคการยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข การแสดงความเห็นอกเห็นใจ และการตอบสนองอย่างเหมาะสม เพื่อให้สมาชิกได้ทำความเข้าใจความคิด ความรู้สึกและการแสดงพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดการตระหนักรู้ถึงความคิดความรู้สึกและพฤติกรรมที่แสดงออก สอดคล้องกับ ศิริบุรณ ส่ายโกสุม (2555) ที่กล่าวว่า การเข้าใจและรับรู้อารมณ์ผู้อื่นอย่างลึกซึ้งและการยอมรับโดยสมบูรณ์ จะช่วยให้เกิดการเห็นอกเห็นใจและการแสดงออกต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2.4 การรู้คิดทางสังคม พบว่า หลังเข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม นักเรียนกลุ่มทดลองมีการรู้คิดทางสังคมสูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยใช้แนวคิดเทคนิคความขัดแย้งของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบเผชิญความจริง และผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสอนและการแก้ไขปัญหาของทฤษฎีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบการรู้คิด-พฤติกรรม เพื่อให้สมาชิกได้คิดวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใน

สังคมและให้สมาชิกได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองต่อสถานการณ์ สอดคล้องกับคำกล่าวของ พัชราภรณ์ ศรีสวัสดิ์ (2561) ที่กล่าวว่า ทักษะในการแก้ไขปัญหาจะทำให้ค้นพบทางเลือกที่นำไปสู่เป้าหมายด้วยตนเองเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้นักเรียนเกิดการตระหนักรู้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การเสริมสร้างและพัฒนากิจกรรมตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรพัฒนาให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การให้ความสนใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และการรู้คิดทางสังคม เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างและพัฒนากิจกรรมตระหนักรู้ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้ที่ให้คำปรึกษากลุ่มควรศึกษาบริบทของนักเรียนก่อนการใช้สื่อประกอบการให้คำปรึกษาและใช้สื่อประกอบการให้คำปรึกษาอย่างระมัดระวัง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากงานวิจัยในครั้งนี้ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีการตระหนักรู้ทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ควรมีการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในรูปแบบอื่น เช่น การให้คำปรึกษารายบุคคล การจัดกิจกรรมแนะแนว การจัดกิจกรรมกลุ่ม การจัดฝึกอบรม

2.2 ควรติดตามผลการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนที่เข้าร่วมการให้คำปรึกษากลุ่ม หลังจากจบการให้คำปรึกษากลุ่มไปแล้ว เพื่อศึกษาความคงทนของการพัฒนากิจกรรมตระหนักรู้ทางสังคมต่อไป

2.3 ควรนำการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไปทดลองกับนักเรียนในระดับชั้นอื่น เช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างการตระหนักรู้ทางสังคมของนักเรียนในระดับชั้นอื่นต่อไป

บรรณานุกรม

- จินทนา อุดม, หะริน สัจเจย์, นงนุช ไพบูลย์รัตนานนท์, & ไพโรจน์ บุตรชีวิน. (2559). สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 227-237.
- จันทร์สม คังคา. (2552). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการตระหนักรู้ทางสังคมของนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่พักในหอพักมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ (กศ.ม. จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552,

- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ (พิมพ์ครั้งที่ 6, ฉบับปรับปรุง.. ed.): กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์. (2550). การศึกษาการตระหนักรู้ทางสังคม และการสร้างโมเดลการให้คำปรึกษา กลุ่มเพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ทางสังคมของวัยรุ่นไทย. ปรินญาณินพนธ์ (กศ.ด. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา)) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.,
- พัชรภรณ์ ศรีสวัสดิ์. (2561). การให้คำปรึกษากลุ่ม (Group Counseling). กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2561). ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา รู้เขา) (พิมพ์ครั้งที่ 17, (ฉบับพิมพ์ซ้ำ). ed.): กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ศิริบูรณ์ สายโกสม. (2555). การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม = Group counseling : PSY 6204 (PC 623). กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัชรา เอ็บสุลลี. (2561). จิตวิทยาสำหรับครู (พิมพ์ครั้งที่ 4, [ฉบับพิมพ์ซ้ำ]. ed.): กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ai Choo Ong, & Gary D. Borich. (2006). Teaching Strategies that Promote Thinking: Models and Curriculum Approaches (1 edition (August 3, 2006) ed.). Singapore: McGraw-Hill Education (Asia).
- Collaborative for Academic Social and Emotional Learning. (2015). Effective Social and Emotional Learning Programs: Middle and High School Edition. Retrieved from <http://secondaryguide.casel.org/casel-secondary-guide.pdf>
- Corey, G. (2013). Theory and practice of counseling and psychotherapy (9th ed., international ed.. ed.): Australia Belmont, CA : Brooks/Cole / Cengage Learning.
- Goleman, D. (2006). Social intelligence: The new science of human relationships. New York, US: Bantam Books.
- Shaffer, D. R. (2000). Social and personality development (4th ed.). Belmont, CA, US: Wadsworth/Thomson Learning